

Nr 112.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Halmstad; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Harald Malmberg.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 15 februari 1929.*

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans- och jordbruksdepartementen anhåller chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Malmberg att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Halmstad samt anför därvid följande.

Genom brev den 24 juli 1903 förordnade Kungl. Maj:t, att Hallands regemente skulle förläggas till Halmstad, så snart kasernetablissemang för rege-

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 90 häft. (Nr 112.)

mentet blivit därstädes uppfört, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigade arméförvaltningens fortifikationsdepartement att, i enlighet med ett av stadsfullmäktige i Halmstad lämnat anbud, med staden sluta avtal angående upplåtelse av mark för nämnda etablissemang samt till skjutbana och övningsfält för regementet. Mellan fortifikationsdepartementet och staden slöts i anledning härav ett den 17 och den 23 september 1903 dagtecknat avtal i ämnet, vilket torde få fogas såsom bilaga (Bil. B) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende.

Sedan stadsfullmäktige i Halmstad i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 september 1925 gjort framställning i syfte att staden måtte beredas full gottgörelse för den förlust, staden åsamkades i anledning av den minskning beträffande Hallands regementes organisation, som bleve en följd av 1925 års härordningsbeslut, har frågan härom varit föremål för utredning av kasernkommittén. De mellan kasernkommittén och staden förda förhandlingarna i ämnet hava resulterat i en den 14 och den 16 januari 1928 dagtecknad överenskommelse, vilken torde få fogas såsom bilaga (Bil. A) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende. Denna överenskommelse, som av kommittén med skrivelse den 24 januari 1928 överlämnats till Kungl. Maj:t, har träffats under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande.

I sin förenämnda skrivelse den 26 september 1925 anförde stadsfullmäktige i Halmstad i huvudsak följande.

Sedan yttrande infordrats från stadsfullmäktige i Halmstad, huruvida staden, under förutsättning att Hallands regemente bleve förlagt till Halmstad, vore villig förbinda sig att för ändamålet upplåta vissa markområden m. m., hade stadsfullmäktige vid sammanträde den 6 juni 1903 beslutat, att »med hänsyn till de fördelar, som komme att tillskyndas staden genom att få ett regemente dit förlagt», staden skulle åtaga sig åtskilliga förpliktelser. På grundval härav hade sedermera avtalet av år 1903 om upplåtelse av mark till kronan m. m. kommit till stånd.

Det sålunda mellan kronan och staden upprättade avtalet angående regementsförläggningen vore icke att betrakta såsom benefikt utan som ett ömsesidigt bindande ekonomiskt avtal. Avtalet vore sålunda ingånget under uttrycklig förutsättning, att Hallands regemente förlades till staden. En lika given, ehuru ej uttryckligen angiven förutsättning torde otvivelaktigt också hava varit, att regementsförläggningen icke skulle vara tillfällig utan ständig, då ju de uppoffringar, staden genom avtalet iklätt sig, vore av bestående art. Ävenledes torde det vara uppenbart, att omfattningen av stadens uppoffringar stode i förhållande till de fördelar, med vilka staden kunde räkna genom regementets ditförläggande. Det vore sålunda ingalunda sannolikt, att staden överhuvud skulle hava iklätt sig några uppoffringar för förläggning dit av ett truppförband av så ringa styrka, som regementet framdeles komme att erhålla; i vart fall borde en minskning av regementet till en bråkdel av den storlek, som vid tiden för avtalets ingående avsetts, berättiga till en däremot avvägd minskning av stadens förpliktelse eller, där detta ej läte sig genomföra, av en likvärdig gottgörelse.

Stadens förluster genom regementets minskning komme väsentligen att bestå uti:

1) den direkta förlust, som uppkomme genom att de engångskostnader, staden fått vidkännas för regementets förläggning, till större delen ginge förlorade utan motsvarande nytta för staden;

2) den minskning i inkomster för stadens vatten- och elektricitetsverk, som följde av regementets minskade förbrukning av vatten och elektricitet;

3) den minskning i skatter och andra kommunala intäkter, som uppstode genom utflyttning av militärpersonalen; samt

4) den indirekta förlust, staden kunde komma att lida genom minskad rörelse inom samhället och minskade förvärvsmöjligheter för stadens civila invånare.

Beträffande stadens engångskostnader för regementsförläggningen hölle stadsfullmäktige före, att staden vore berättigad erhålla full gottgörelse för sagda kostnader, enär förutsättningen för avtalet bortfallit genom en så betydande indragning av regementet, som nu beslutats. Därest likväl ersättning för alla stadens dithörande utgifter icke ansåges böra ifrågakomma, enär ju dock en, churu ringa del av regementet bibehållits, måste dock staden otvivelaktigt vara berättigad till en ersättning, som svarade mot regementets nedskärning. Då staden icke gärna kunde till någon del återfå de fastigheter, staden till kronan överlämnat, torde ersättning böra utgå i penningar, beräknat efter det värde, som fastigheterna nu skulle betingat i det skick, varuti de vid kronans tillträde av desamma befunnits, med tillägg av de utgifter, som staden gjort för fastigheternas iordningställande för det avsedda ändamålet m. m. Att närmare angiva, efter vilka grunder denna ersättning borde bestämmas eller i vilken omfattning staden borde tillerkännas gottgörelse för minskade inkomster och den indirekta förlusten, vore för det dåvarande för stadsfullmäktige icke möjligt. Ej heller torde det vara lämpligt att på utredningens dåvarande ståndpunkt närmare precisera stadens anspråk, enär vägen torde böra hållas öppen för kronan att, om sådant skulle från båda parternas sida befinnas lämpligt och ändamålsenligt, kompensera stadens förlust genom förläggande till staden av någon eller några andra statsinstitutioner, som kunde uppväga de indragna två tredjedelarna av regementet. Stadsfullmäktige förmodade emellertid, att frågan om gottgörelse till staden på grund av de skyldigheter, som i förevarande avseende, rättsligt eller moraliskt, kunde åvila kronan gentemot staden, bleve efter verkställd utredning föremål för förslag från kronans sida.

Kasernkommittén har i sin förut omförmälda skrivelse den 24 januari 1928 beträffande betydelsen för staden Halmstad av 1925 års riksdags beslut i förvarsfrågan samt i fråga om stadens uppoffringar i anledning av Hallands regementes förläggning till staden m. m. anført följande.

Kasern-
kommitténs
framställning.

Enligt 1925 års härordning skulle Hallands regemente bibehållas vid sin nuvarande förläggning i Halmstad, men organiseras såsom ett infanteriregemente med s. k. begränsad organisation, omfattande allenast fem utbildningsenheter. Betydelsen för staden av denna förändring i regementets organisation syntes i viss mån framgå av nedanstående tablå:

Här- ordning av år	A n t a l							Summa beräknade avlönings- förmåner	Årskon- tingent vårn- pliktiga	Utbild- ningstid för värn- pliktiga (antal dagar)
	Office- rare	Under- office- rare	Manskap	Musik- personal	Civil- militär personal	Pensio- nerad personal	Summa			
1901.....	47	38	267	33	4	—	389	598,000	630	240
1914.....	53	39	204	34	4	—	334	806,000	630	340
1925...	36	25	118	21	4	4	208	547,000	650	165 140

*) Under det s. k. provisoriet från och med 1920 års klass.

Beträffande de i tablån meddelade uppgifterna ville kommittén särskilt framhålla, att i förhållande till 1901 års härordning — varå det mellan kronan och staden angående regementets förläggning upprättade avtalet vore grundat — 1925 års organisation innebure en minskning av antalet officerare med 11 och antalet underofficerare med 13. Vad musikpersonalen anginge, hade denna enligt 1901 års härordning efter en år 1905 beslutad omorganisation bestått av 11 musikunderofficerare och 22 man, tillhörande manskapet, men skulle enligt 1925 års härordning utgöras av 1 musikdirektör, 5 musikunderofficerare och 15 man, tillhörande manskapet. Antalet musikunderofficerare nedginge sålunda med 6, men i stället tillkomme 1 musikdirektör. Jämförelsen mellan de enligt 1901 och 1925 års härordningar utgående avlöningsförmånerna till den fast anställda personalen vid Hallands regemente — nämnda avlöningsförmåner beräknade i enlighet med de av kommittén antagna grunder — utvisade en minskning med cirka 51,000 kronor.

De uppoffringar, staden Halmstad iklätt sig för Hallands regemente, framginge av det mellan kronan och staden den 17 och den 23 september 1903 upprättade avtalet om regementets förläggande till staden, och finge kommittén rörande innehållet i detta avtal hänvisa till detsamma (Bil. B).

Staden hade i ett till Svenska stadsförbundet lämnat meddelande angivit sina prestationer på grund av nämnda avtal på följande sätt:

1) Upplåtelse till kronan av 38.9720 hektar staden förut tillhörig mark, beräknad till ett värde av 3,000 kronor för hektar	kronor 116,916:—
2) Förvärfvande för kronans räkning av	
a) 53.88 hektar mark till övningsfält	» 121,729: 59
b) ett område av Vapnö fideikommisssegendom till skjutbana	» 24,880:—
3) Expropriations-, lagfarts- m. fl. kostnader för berörda markförvärfv	» 3,123: 65
4) Diverse kostnader	» 2,474: 69
5) Anläggning av avloppsledningar för kasernetablissemang	» 5,915: 22
6) Anläggning av elektriska ledningar	» 4,900:—
7) Anläggning av vattenledning med högtrycksreservoar ..	» 15,700:—
<hr/>	
Summa kronor 295,639: 15	

Rörande de sålunda angivna engångsutgifter, som staden fått vidkännas för regementsförläggningen, hade stadsfullmäktige i Halmstad sedermera beräknat värdet å den mark om 38.9720 hektar, som tillhört staden men som överlåtits till kronan för regementets räkning, till 5,000 kronor per hektar i stället för, såsom ovan angivits, 3,000 kronor per hektar. Enligt en dylik beräkningsgrund skulle värdet å denna mark uppgå till 194,860 kronor och slutsumman å stadens uppoffringar belöpa sig till 373,583 kronor 15 öre i stället för tidigare angivna 295,639 kronor 15 öre.

I vederlag för de prestationer, staden fullgjort för regementets räkning, hade staden åtnjutit avsevärda fördelar av regementsförläggningen. Under omkring 20 års tid hade staden kunnat uppbära skatteintäkter av den fast anställda personalen vid truppförbandet, varjämte betydande indirekta förmåner uppkommit för staden i följd av regementets befintlighet å platsen. Avlöningsförmånerna till de fast anställda befattningshavarna vid regementet enligt 1901 års härordning — utan det tillägg av 75 procent, varmed höjning skett i den här ovan intagna tablån — hade uppgått till i runt tal 342,000 kronor.

Under tiden 1910—1926 hade kommunalskatten i Halmstad per bevillningskrona varit lägst 6 kronor 75 öre, år 1924, samt högst 9 kronor 50 öre, år 1919.

Vid ingången av år 1927 hade folkmängden i Halmstad uppgått till omkring 18,400 personer. Den inkomst, varå utskylder år 1927 utdebiterats till staden, hade belöpt sig till 18,469,000 kronor och det samma år utdebiterade beloppet till 1,292,832 kronor. Kommunkalkylen hade de tre senaste åren (1925, 1926 och 1927) utgjort 7 kronor.

Kasernkommittén övergår härefter till att redogöra för de med staden förda förhandlingarna samt för innehållet i den med staden träffade överenskommelsen. Härutinnan anför kommittén följande.

För förhandlingar med representanter för staden Halmstad rörande förekommande ersättningsfrågor i anledning av reduceringen av Hallands regemente hade kasernkommittén den 21 juli 1926 besökt Halmstad. Härvid hade från stadens sida anförts, att då staden vid upprättandet av det med kronan år 1903 ingångna avtalet angående upplåtande av mark m. m. för regementets räkning utgått ifrån att ett regemente av åtminstone den storlek, som enligt 1901 års härorganisation förutsattes, skulle alltså bli förlagt till Halmstad, borde staden vara berättigad att av kronan antingen erhålla gottgörelse för en del av de utgifter, som staden haft för regementets räkning, eller ock ersättning på annat sätt för uppkommande förluster. I första hand hade staden såsom kompensation för den minskning, regementet komme att undergå, yrkat, att till staden måtte förläggas något annat truppförband, exempelvis en del av flygvapnet. Därest detta icke läte sig göra, hade staden hemställt, att det måtte tagas under övervägande, huruvida icke en del av regementets övningsfält eller ock ett par kronan tillhöriga tomtområden i Halmstad skulle kunna utan ersättning överlåtas till staden.

Vid besöket i Halmstad hade kommittén till en början ansett sig böra undersöka, huruvida någon möjlighet förefunnnes att till staden återställa någon mindre del av det markområde, som staden upplåtit för regementets räkning. I följd härav hade det av Hallands regemente disponerade övningsfältet invid Halmstad besiktigats. Från regementets sida hade härvid framhållits, att som regementet till sitt förfogande för övningsändamål invid kasernetablissemangen hade ett markområde av allenast omkring 92 hektar, kunde någon del av detta område icke avstås till staden. För sina övningar hade regementet visserligen tillgång jämväl till Skedalahed, men som denna övningsplats vore belägen på bortåt en mils avstånd från Halmstad, kunde densamma icke utnyttjas på samma sätt, som om området varit beläget i omedelbar närhet av regementets förläggningssort. Ur militär synpunkt vore det sålunda otänkbart att förminska det till regementets förfogande ställda övningsfältet vid Halmstad.

Med hänsyn till vad sålunda anförts hade kommittén funnit det icke kunna ifrågasättas att till staden återlämna någon del av regementets övningsfält. I stället hade undersökningar anställts för att utröna, huruvida icke kronan i eller invid Halmstad vore ägare till några jordområden, som kronan utan olägenhet kunde avhända sig och som staden kunde hava intresse av att förvärva.

Till en början hade från stadens sida framlagts förslag om att kronan skulle med äganderätt till staden överlåta den s. k. södra läroverkstomten ävensom den s. k. slottsträdgården i Halmstad.

Rörande den s. k. södra läroverkstomten hade av tillgängliga handlingar inhämtats följande: Sedan Halmstads stads skolbyggnadspliktiga invånare genom utsedda kommitterade hos Kungl. Maj:t anhållit, att en del av den Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga, landshövdingen i Hallands län på lön anslagna slottsträdgården i Halmstad måtte till staden upplåtas för uppförande av en ny byggnad för ett sjukklassigt läroverk, hade Kungl. Maj:t i proposition den 6

februari 1863 föreslagit rikets ständer, att 2 kvadratrevor 78 kvadratstänger 23.5 kvadratfot eller 6,955⁷/₈ kvadratalnar av slottsträdgården måtte upplåtas till staden för uppförande av nämnda byggnad. Genom skrivelse den 11 april 1863 hade rikets ständer tillkännagivit, att ständerna funnit skäligen bifall till Kungl. Maj:ts förslag, varefter i kungl. brev till kammarkollegium den 24 april 1863 för behörig verkställighet och vederbörandes förståndigande meddelats, att sagda område finge »avsöndras och till nämnda stad överlåtas för att användas till plats för ny läroverksbyggnad därstädes». På grund av nämnda brev hade staden den 17 maj 1909 erhållit lagfart å ifrågavarande område under beteckning »södra läroverkstomten». Sedan Kungl. Maj:t och kronan instämt staden till rådstuvurätten i Halmstad med yrkande, att, som ifrågavarande tomt efter år 1906 icke använts för det ändamål, vartill den ursprungligen upplåtits, samt kronan vore ägare till tomten, rådstuvurätten måtte med undanröjande av den för Halmstads stad å tomten meddelade lagfart förklara Kungl. Maj:t och kronan vara rätt ägare till densamma, hade rådstuvurätten i utslag den 6 augusti 1917 prövat lagligt undanröja den för staden meddelade lagfart samt förklara Kungl. Maj:t och kronan vara framför Halmstads stad ägare till tomten. Genom dom den 29 november 1918 hade Göta hovrätt ej funnit skäl göra ändring i rådstuvurättens utslag, vilken dom Kungl. Maj:t fastställt den 18 november 1920. I skrivelse den 21 mars 1921 hade därefter kammarkollegium anmodat länsstyrelsen i Hallands län att, där så funnes nödigt efter vederbörandes hörande, till collegium inkomma med förslag till ifrågavarande jordområdes framtida disposition och de åtgärder med avseende å därå uppförda byggnader, som befunnes påkallade. Med skrivelse den 22 november 1921 hade länsstyrelsen till collegium överlämnat, jämte magistratens och eget yttrande, en av stadsfullmäktige till Kungl. Maj:t ställd ansökning, vari stadsfullmäktige anhållit, att ifrågavarande tomtområde måtte varda utan vederlag med äganderätt överlåtet å staden. Såsom skäl därför hade stadsfullmäktige anfört i huvudsak följande: Den å ifrågavarande jordområde uppförda skolhusbyggnaden hade tagits i anspråk för angivna ändamål år 1869 samt betingat i uppförande en kostnad av 118.000 kronor, till vilken kostnad staten bidragit med ett anslag utan återbetalningsskyldighet av 25,000 kronor samt ett lån å samma belopp, vilket sedermera av staden återbetalats. Denna läroverksbyggnad hade använts för sitt ursprungliga ändamål till år 1906, då den nuvarande läroverksbyggnaden tagits i bruk. Sistnämnda byggnad, som vore uppförd å staden förut tillhörig mark och betingat en kostnad av 333,254 kronor 15 öre, hade bekostats helt och hållet av staden. Även om genom Kungl. Maj:ts förenämnda dom fastslagits, att kronan vore framför staden rätt till ägare till tomten i fråga, följde därav icke med nödvändighet, att stadens rätt att nyttja tomten upphört. Då förutvarande läroverkstomten hade en areal av endast 6,955⁷/₈ kvadratalnar och endast själva byggnaderna å nuvarande läroverkstomten upptog en areal av 5.644 kvadratalnar, vore uppenbart, att södra läroverkstomten icke varit tillräckligt stor för ifrågavarande ändamål. Det vore icke rimligt, att staden, därför att staden på sätt som skett bättre sörjt för det förevarande behovet av mera tidsenlig och rymlig läroverksbyggnad, därigenom skulle avhändas en förmån, som tillförsäkrats densamma just för tillgodoseende av samma behov och detta på grund av, att den gamla tomten icke varit tillräckligt stor. Stadens nyttjanderätt till tomten i fråga måste anses bestå, så länge staden utan betungande av statsmakterna tillgodosåge behovet av läroverkshus för högre allmänna läroverket. Genom beslut den 26 november 1914 hade stadsfullmäktige förklarat sig villiga att även för framtiden tillhandahålla sådan byggnad. I den skrivelse från läroverksstyrelsen, vilken ytterst givit anledning till stadsfullmäktiges nämnda beslut, hade styrelsen återgivit ett uttalande av riksdagen, som syntes vara förtjänt av synnerlig uppmärksamhet. Riksdagen hade nämligen i skrivelse till

Kungl. Maj:t den 6 juni 1910 i anledning av proposition angående överlåtelse till Kalmar stad av vissa delar av den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet uttalat den mening, att det, för den händelse staden åtog sig att uppföra och för framtiden tillhandahålla läroverksbyggnaden, torde få anses billigt, att staden finge på sig med äganderätt överlätna läroverkets tomt och byggnader. Av vad som anförts framginge, att kronan icke med fog kunde göra gällande några anspråk på äganderätt till den å södra läroverkstomten uppförda byggnaden. För staden åter vore byggnaden under nuvarande förhållanden oundgänglig, då staden torde vara urständssatt att för närvarande erhålla andra lokaler för de institutioner, som nu hade dylika i byggnaden, nämligen stadsfullmäktige, landstinget, lärings- och yrkesskolorna samt folkskolestyrelsen med flera.

Länsstyrelsen hade i sitt yttrande över stadsfullmäktiges ovanberörda framställning anført, bland annat, att något behov för statsverket att återförvärva nyttjanderätten till ifrågavarande tomt, länsstyrelsen veterligt, icke föreläge. Det syntes länsstyrelsen ej heller vara påkallat av något statsintresse att i kronans hand behålla själva äganderätten till tomten, varför det ur alla synpunkter vore lämpligast, att staden finge förvärva tomten med äganderätt. Någon för staden mera förmånlig konsekvens av att staden gratis tillhandahållit ny tomt för läroverket och där uppfört ett tidsenligt och rymligt läroverkshus än att staden finge fortfarande bibehålla och disponera den gamla läroverkstomten med den rätt staden för närvarande ägde till densamma kunde nu icke dragas. Skulle stadens nyttjanderätt förvandlas till äganderätt, inträdde frågan i nytt läge, och vederlag kunde då ifrågasättas. Med hänsyn tagen till riksdagens berörda beslut år 1910 angående överlåtelse utan ersättning till Kalmar stad av därvarande läroverks äldre tomt och byggnader kunde i anseende till de båda fallens likartade beskaffenhet det befinnas billigt att även beträffande Halmstad överlåta den gamla läroverkstomten utan särskild ersättning. Staten borde emellertid då begagna tillfället att definitivt klarlägga och ordna följande två frågor. Innebörden av stadsfullmäktiges ovanberörda beslut den 26 november 1914 vore ej fullt ostridigt, så tillvida som olika meningar uppstått, huruvida och i vad mån underhållsskyldighet av nya läroverkshuset skulle anses ingå i åtagandet att »tillhandahålla» läroverkshuset. Det vore lämpligt, att i detta sammanhang fastsloges, att jämväl underhållsskyldighet beträffande det nya läroverkshuset med vad därtill hörde ålåg staden, i den mån kostnaden för underhållet icke kunde gäldas av läroverkets byggnadsfond. Enär å gamla läroverkstomten icke funnes några uthus, hade för de i läroverksbyggnaden inrymda skolors och lägenheters behov upplåtits ett område av slottsträdgårdens sydöstra hörn bakom landshövdingens stall i kvarteret väster om Hospitalsgatan. Denna upplåtelse syntes grunda sig på en den 24 maj 1870 mellan kronan, dåvarande landshövdingen och staden ingången förening angående ägoutbyte, vilken förening godkänts av länsstyrelsen den 27 i samma månad. Då det syntes olämpligt att hava en kronans fastighet belastad med en sådan gravation, som denna ägoutbytesförening innehölle, ansåge länsstyrelsen, att såsom villkor för att staden finge äganderätt till gamla läroverkstomten borde uppställas, att staden frånträdde sin nyttjanderätt till landshövdingens disposition. Under förutsättning, att stadens underhållsskyldighet i angiven omfattning bleve fastslagen samt att staden frånträdde sin rätt till omförmälda del av slottsträdgården, tillstyrkte länsstyrelsen, att gamla läroverkstomten överlåtes utan särskilt vederlag till Halmstads stad. Någon åtgärd beträffande den å tomten befintliga, staden ostridigt tillhöriga byggnaden erfordrades i sådant fall icke från kronans sida.

Häröver hade kammarkollegium inhämtat läroverkskollegiets och skolöverstyrelsens yttrande, varefter collegium ånyo hört stadsfullmäktige. Stadsfullmäktige hade därvid — med bifogande av karta över det av länsstyrelsen om-

förmåda, av staden sedan år 1870 disponerade område om 336 kvadratmeter av slottsträdgården och med påpekande, att stadsfullmäktiges åtagande att »tillhandahålla» läroverkshus icke kunde anses innebära en utfästelse att jämväl underhålla byggnaden — förklarar sig villiga att, under förutsättning att gamla eller den s. k. södra läroverkstomten överlätas till staden utan särskilt vederlag, dels åtaga sig jämväl underhållsskyldigheten beträffande det nya läroverks- huset med vad därtill hörde, i den mån kostnaderna för underhållet icke kunde gäldas av läroverkets byggnadsfond eller eljest tillgängliga medel, dels ock på anmodan frånträda sin nyttjanderätt till berörda område av slottsträdgården.

Kammarkollegium hade därefter, sedan dess advokatfiskalsämbete även hörts, överlämnat ärendet till Kungl. Maj:ts prövning och därvid för egen del anfört följande: Beträffande dispositionen av den å ifrågavarande tomt- område befintliga förutvarande läroverksbyggnaden syntes det tveklaktigt, huruvida kronan, såsom advokatfiskalsämbetet förmenat, kunde göra några anspråk gällande på densamma. Därest emellertid så vore fallet, syntes det billigt, att kronan, vid det förhållande, att staden helt och hållet på egen bekostnad å staden tillhörig tomt uppfört nytt läroverkshus samt jämväl åtagit sig att tillhandahålla läroverkshus samt bostad eller i vederbörlig ordning bestämd hyres- ersättning åt rektor, under förbehåll av bibehållen giltighet av vad läroverks- stadgan innehölle angående anlåtande av läroverkets byggnadsfond till byggnad och underhåll av läroverkshus, till staden avstode den rätt, kronan kunde hava till den gamla läroverksbyggnaden. Vad därefter anginge den ifrågasatta veder- lagsfria överlåtelsen med äganderätt av läroverkstomten till staden, förtjänade till en början anmärkas, hurusom på grund av § 213 i stadgan för rikets all- männa läroverk den 18 februari 1905 staden varit skyldig att utan något veder- lag tillhandahålla lämplig och tillräckligt rymlig tomt för det nya läroverks- huset med tillhörande byggnader. Den omständigheten, att den av kronan till plats för läroverkshuset upplåtna tomten befunnits numera vara otillräcklig för ändamålet och att till följd därav staden jämlikt nyssnämnda bestämmelse i läroverksstadgan på sin bekostnad anskaffat annan tomt, kunde icke i och för sig vara tillräcklig anledning för kronan att vederlagsfritt å staden överlåta äganderätten till den gamla tomten. Det torde icke heller vara lämpligt, att kronan avhände sig äganderätten till densamma, som visserligen, enligt vad läns- styrelsen meddelat, för närvarande icke erfordrades för något kronans behov, men som i en framtid kunde bliva för något statsändamål erforderlig. Då emel- lertid staden utan statsverkets betungande tillgodosåge det intresse, för vilket tomten ursprungligen upplåtits, samt med hänsyn till de allmänna ändamål, vartill byggnaden å tomten användes, syntes det billigt, att staden erhöle rätt att utan avgift disponera tomten tillsvidare, så länge den på tomten uppförda byggnaden av staden användes för nuvarande eller annat allmänt ändamål, eller till dess den kunde bliva för något kronans behov erforderlig. Vål ansåge kolle- gium i likhet med advokatfiskalen, att stadsfullmäktiges ovanberörda åtagande att tillhandahålla läroverkshus m. m. måste innebära jämväl åtagande att svara för byggnadens framtida underhåll, men då en sådan tolkning enligt stads- fullmäktiges uttryckliga förklaring icke överensstämde med deras mening, borde för undvikande av framtida tvister staden såsom villkor för den ifrågasatta upp- låtelsen uttryckligen förbindas jämväl till denna skyldighet. Beträffande slutli- gen det av staden för läroverkets behov sedan år 1870 disponerade området av slottsträdgården, vilket såsom advokatfiskalsämbetet påpekat staden vore skyl- dig att till Kungl. Maj:t och kronan omedelbart avträda, borde det ankomma på nämnda ämbete att vidtaga åtgärder för bevakande av Kungl. Maj:ts och kronans rätt till samma område. På grund av det anförda hemställde kollegium, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva, dels att kronan till staden avstode från den rätt kronan kunde hava till gamla läroverksbygg-

naden i Halmstad, dels ock att den s. k. södra läroverkstomten måtte utan avgift upplåtas till staden att av staden med nyttjanderätt innehavas, så länge den på tomten uppförda byggnaden användes för nuvarande eller annat allmänt ändamål eller till dess den kunde bliva för något kronans behov erforderlig, under villkor att staden till vederbörlig myndighet överlämnade skriftlig förbindelse, varigenom staden förklarade, att det av staden den 26 november 1914 gjorda åtagande att tillhandahålla läroverksbyggnad m. m. även avsåge skyldighet att underhålla läroverksbyggnaden med vad därtill hörde.

Genom beslut den 15 januari 1926 hade Kungl. Maj:t förklarat, att Kungl. Maj:t lämnade stadsfullmäktiges ifrågavarande framställning utan bifall.

Vidkommande den s. k. slottsträdgården hade från stadens sida uppgivits följande: Slottsträdgården, vilken vore belägen inom stadens planlagda område och i areal innehölle 9,580 kvadratmeter, utgjorde en till landshövdingen i Hallands län anslagen avlöningsjord och vore av landshövdingen utarrenderad. Därest denna fastighet bleve överlåtten till staden, vore staden villig att under nuvarande landshövdingens återstående tjänstetid årligen ersätta denne det arrendebelopp, som han hittills uppburit från fastigheten. För staden vore det av intresse att kunna erhålla äganderätten till slottsträdgården, vilken i en framtid kunde utnyttjas såsom tomtmark.

För att kunna bedöma lämpligheten av att framlägga förslag om överlåtelse till staden Halmstad av förberörda fastigheter hade kasernkommittén anhängit, att kammarkollegium måtte inkomma med utlåtande i ärendet och därvid dels lämna de upplysningar angående fastigheterna, som vore för kollegiet tillgängliga och kunde äga betydelse vid ärendets prövning, dels ock avgiva yttrande, huruvida med hänsyn till kammarkollegii ämbetsförvaltning någon erinran vore att framställa mot ett dylikt förslag.

Med skrivelse den 11 november 1926 hade kammarkollegium till kasernkommittén inkommit med det begärda utlåtandet. Kammarkollegium hade i ärendet hört sitt advokatfiskalsämbete, vilket jämte eget yttrande överlämnat de handlingar, som legat till grund för Kungl. Maj:ts den 15 januari 1926 meddelade beslut, varigenom den förut berörda, av stadsfullmäktige i Halmstad gjorda framställningen, att äganderätten till den s. k. södra läroverkstomten måtte utan vederlag överlåtas till staden, lämnats utan bifall. På anmodan av kammarkollegium hade därjämte länsstyrelsen i Hallands län avgivit yttrande i ärendet.

Länsstyrelsen hade i sitt den 5 november 1926 dagtecknade utlåtande anfört, bland annat, följande: Att slottsträdgården tillhörde Kungl. Maj:t och kronan, torde vara ställt utom varje tvivel. Några åtkomsthandlingar för kronan till detta område finnes visserligen icke tillgängliga för länsstyrelsen, men då området påtagligen redan under den danska tiden tillhört slottet eller fästningsområdet, torde det vara uppenbart, att det genom fredsfördrag övergått i svenska kronans ägo. Någon tvekan härom hade icke heller, så vitt länsstyrelsen kände, någonsin förekommit. Enligt erhållet meddelande finnes icke hos rådstuvurätten eller magistraten någon handling eller uppgift, som gäve anledning till att antaga något annat. I sin mån bestyrktes kronans äganderätt genom kartor, upprättade år 1822 av kommissionslantmätaren A. L. Apelstam och år 1884 av förste lantmätaren H. J. Krumlinde. Jämlikt riksdagens beslut år 1863 och kungl. brev den 24 april samma år hade av slottsträdgårdsområdet en areal av 6,955⁷/₈ kvadratalnar överlåtits till Halmstads stad för att användas till plats för läroverksbyggnad. Genom Halmstads rådstuvurätts utslag den 6 augusti 1917, som fastställes av högsta domstolen den 18 november 1920, hade för staden meddelad lagfart å detta område undanröjts och kronan förklarats vara framför staden ägare till tomten. För den nyttjanderätt till tomten, staden fortfarande åtnjöte, erlade staden icke någon avgäld eller annan gottgörelse.

Sedan länsstyrelsen härefter yttrat sig rörande den egentliga slottsträdgården, vilken enligt länsstyrelsens mening fortfarande rätteligen borde disponeras

av landshövdingen, hade länsstyrelsen påpekat, att i sydöstra delen av slotts-trädgården funnes ett inhägnat och från trädgården avskilt område om 535.8 kvadratmeter. En del av detta område, med en areal av 336 kvadratmeter, disponerades av Halmstads stad jämlikt bestämmelse, intagen i en den 24 maj 1870 vid ägoutbyte mellan slottet och staden upprättad förening, av innehåll att staden skulle äga rättighet att begagna plats därstädes till avträden m. m. för elementarläroverkets behov. Emellertid hade Kungl. Maj:t den 15 januari 1926 uppdragit åt kammarkollegium att vidtaga erforderliga åtgärder för bevakande av kronans rätt till detta område.

Beträffande själva frågan om överlämnande till staden av södra läroverkstomten och slottsträdgården såsom vederlag för minskning av det till Halmstad förlagda regementet hade länsstyrelsen förklarat sig vilja livligt tillstyrka, att skäligen gottgörelse för de genom sagda minskning för staden i flera hänseenden uppkommande förluster och olägenheter måtte beredas. Att dylikt vederlag lämnades i den nu föreslagna formen, hade länsstyrelsen däremot icke kunnat finna i alla avseenden lämpligt.

Vidkommande södra läroverkstomten hade länsstyrelsen härutinnan anfört: Länsstyrelsen hade förut tillstyrkt, att denna tomt måtte med äganderätt överlåtas till staden mot villkor, att staden åtog sig underhållsskyldighet till den å annan plats uppförda nya läroverksbyggnaden samt avstode från förberörda nyttjanderätt till plats för avträden m. m. inom det avstängda området i slotts-trädgårdens sydöstra hörn. Länsstyrelsen hade fördenskull icke heller något att invända emot att ifrågavarande södra läroverkstomt nu överlättes till staden, men ville framhålla, att därvid borde förbindas de bägge nyssnämnda villkoren, vilka staden förut för sin del godkänt. Ett klarläggande av stadens underhållsskyldighet till nya läroverksbyggnaden borde nämligen icke nu underlåtas. Detta vore desto viktigare, som staden bestritt, att dylik skyldighet nu åläge densamma. Jämväl ordnandet av berörda nyttjanderättsfråga utan rättegång syntes vara önskvärt. Länsstyrelsen ansåge sig böra omförmäla, att, i samband med en förfrågan från de s. k. uppbördssakkunnige angående beredande av lokal för en ifrågasatt uppbördsavdelning inom länsstyrelsen, länsstyrelsen nyligen framkastat såsom en möjlighet, att staten skulle inköpa gamla läroverkshuset och där bereda lokal för såväl sagda avdelning som länets lantmäterikontor. Emellertid syntes läroverkshuset vara dels alldeles för stort och dels av alltför dålig beskaffenhet för att böra komma i fråga för dylikt ändamål. Det torde för övrigt vara i hög grad tvivelaktigt, huruvida projektet om inrättande av en dylik stor uppbördsavdelning komme att vinna statsmakternas bifall. Länsstyrelsen ansåge därför, att sagda projekt icke borde utgöra något hinder för att kronan nu avstode från äganderätten till södra läroverkstomten. Emellertid borde framhållas, att, därest ovanberörda bägge villkor fästades vid avståendet från äganderätten till nämnda tomt, förmånen av samma äganderätt för staden icke finge så stor ekonomisk betydelse, att det innebure något mera avsevärt vederlag för regementsminskningen.

Beträffande den egentliga slottsträdgården med därtill hörande områden hade länsstyrelsen i sitt utlåtande på skäl, som i detta sammanhang icke syntes behöva närmare beröras, eftersom förslag från kasernkommitténs sida icke komme att framläggas om denna fastighets överlåtande till staden, förklarat sig anse, att i varje fall icke hela slottsträdgårdsområdet borde avstås till staden.

Kammarkollegium hade i sitt den 11 november 1926 avgivna utlåtande förklarat, att kollegiet ur synpunkten av de intressen, som kollegiet i sin ämbetsförvaltning hade att bevaka, numera på grund av den utav länsstyrelsen i sådant avseende lämnade utredningen icke funnit något vara att erinra mot att staden Halmstad såsom vederlag för minskning i det dit förlagda regementet bekomme äganderätten till omförmälda läroverkstomt, dock mot de villkor, som

länsstyrelsen angivit. Beträffande åter frågan, huruvida och i vad mån såsom ytterligare kompensationsobjekt borde ifrågakomma hela eller någon del av det slottsträdgårdens område, som icke utgjordes av sagda läroverkstomt, hade kollegiet framhållit såsom angeläget, att, därest staden skulle vidhålla sitt anspråk på att bekomma äganderätten till nyss angivna område av slottsträdgården eller någon del därav, vid ett eventuellt tillmötesgående från kronans sida av berörda anspråk till staden allenast borde överlätas vad av sagda område efter närmare utredning, som ännu icke föreläge, befunnas icke erfordras för kronans behov.

Sedan Kungl. Maj:t, såsom förut nämnts, genom beslut den 15 januari 1926 lämnat utan bifall den av stadsfullmäktige i Halmstad år 1921 gjorda framställningen att utan vederlag få förvärva äganderätten till södra läroverkstomten, hade staden alltjämt haft dispositionsrätt till detta tomtområde. Någon rättighet för staden att utan arrendeavgift disponera området syntes icke förefinnas. Som den å tomten befintliga byggnaden torde få anses tillhöra staden, måste det för staden vara av intresse att få förvärva äganderätt till tomtmarken.

I 1925 års taxeringslängd funnes södra läroverkstomten, vilken i areal innehölle 2,452.7 kvadratmeter, upptagen såsom »gamla läroverkets tomt med lekplan». Fastigheten, tillhörig staten, hade angivits äga ett taxeringsvärde av 20,000 kronor. Vid bestämmande av detta värde torde hänsyn icke hava tagits till den å tomten belägna byggnaden.

Som enligt kasernkommitténs åsikt ett överlåtande av ifrågavarande tomt med äganderätt till staden syntes kunna utgöra fullgod kompensation för de förluster, som kunde inträda för staden i följd av minskningen av personalstyrkan vid Hallands regemente, hade kommittén för stadens delegerade framlagt förslag om att denna tomt skulle överlätas till staden. Härvid hade kommittén uppställt det villkoret, att staden i samband med förvärvande av äganderätt till södra läroverkstomten skulle avstå från nyttjanderätten till det område om 336 kvadratmeter av den s. k. slottsträdgården, som staden alltjämt jämlikt bestämmelse i 1870 års förening disponerade till plats för avträden m. m.

Däremot hade kommittén ansett sig icke böra påfordra, att staden i detta sammanhang avgäve förklaring, att staden vore skyldig underhålla den nya läroverksbyggnaden. Enligt vad kommittén inhämtat, hade med skrivelse den 1 december 1914 från stadsfullmäktige i Halmstad avgivits en i det föregående redan omförmäld förklaring, utvisande, att stadsfullmäktige vid sammanträde den 26 november 1914 beslutat medgiva att bygga läroverk i staden. Staden torde på grund av detta åtagande jämväl vara skyldig att underhålla läroverksbyggnaden. Därest staden skulle vägra att ombesörja dylikt underhåll, torde kronan äga möjlighet att med stöd av gällande bestämmelser kunna vidtaga sådana åtgärder, att stadens skyldighet att låta utföra erforderliga underhållsarbeten bleve fullgjord.

Det av kasernkommittén framställda förslaget om överlåtelse till Halmstad av södra läroverkstomten hade emellertid stadens delegerade förklarat sig anse vara av alltför ringa värde, för att delegerade skulle kunna tillstyrka stadsfullmäktige att godtaga detsamma såsom full gottgörelse åt staden.

Som kommittén, med hänsyn till vad länsstyrelsen i Hallands län och kammarkollegium anført, icke ansett sig böra ifrågasätta, att den egentliga slottsträdgården eller någon del av detta område borde överlätas till staden, hade anställts undersökningar för att utröna, om icke några andra lämpliga kompensationsobjekt kunde erhållas. Härvid hade det visat sig, att kronan dels i närheten av Halmstad ägde ett markområde, utgörande det stadslägenheten Knebildstorp tillskiftade flygsandsfält om 68 tunnland 26 kappland i Söndrums socken, dels ock i själva staden besuttede vissa tomtbitar, vilka för staden syntes kunna vara av intresse att förvärva.

Vad till en början anginge sistomförmälda i Halmstad belägna tomtbitar, utgjordes dessa av delar utav telegrafverkets fastighet i staden. Enligt upprättat stadsplane-förslag skulle vissa områden av denna fastighet tagas i anspråk för utvidgning av Källegatan i Halmstad. De markområden, som staden skulle vilja förvärva för gatuutvidgningen, innehölle i areal tillhoppa 222.2 kvadratmeter och hade närmare utmärkts å en av stadsingenjören i Halmstad Ragnar Lyttkens den 22 november 1926 upprättad kartskiss.

För närmare utredning om möjligheten att överlåta dessa områden till staden hade kasernkommittén infordrat utlåtande från telegrafstyrelsen. I ett den 9 juni 1927 dagtecknat utlåtande hade nämnda styrelse anført, bland annat, följande: Såsom den av av stadsingenjören Lyttkens den 22 november 1926 upprättade kartan utvisade, omfattade telegrafverkets fastighet i Halmstad tomterna nr 12—18 i kvarteret Gråmunkan, vilken tidigare betecknats nr 19, 20, 21, 22, 23 och valltomten litt. A i Halmstads norra rote samt nr 235 i stadsdelen Fredriksvall. Fastigheten gränsade i öster till Köpmansgatan (Lilla Torg) och i söder till Källegatan. Sedan telegrafverket den 1 juni 1920 genom köp förvärvat fastigheten, hade å densamma uppförts en telegrafstationsbyggnad med fasad åt Köpmansgatan och sträckande sig 21 meter inåt Källegatan. Fastigheten mätte i areal 1,800 kvadratmeter. Köpeskillingen hade utgjort 100,000 kronor, motsvarande cirka 55 kronor 55 öre per kvadratmeter. De områden, som erfordrades för Källegatans utvidgning, utgjorde, på sätt å kartan jämväl vore angivet, 222.2 kvadratmeter, som staden sålunda vore pliktig lösa. Beträffande lösesumman hade någon överenskommelse ännu icke träffats. Under hand hade förberedande samtal och brev angående prisfrågan visserligen förekommit, men någon gemensam ståndpunkt för prisets beräkning hade icke uppnåtts. För telegrafverkets del hade man tänkt sig, att $\frac{1}{4}$ av ifrågavarande för gata erforderliga områden skulle av telegrafverket utan lösen överlåtas till staden, varigenom telegrafverket bleve befriat från den ersättningsskyldighet, som eljes i framtiden för en redan nu planerad tillbyggnad inåt Källegatan kunde komma att åligga telegrafverket jämlikt 1 kapitlet 39 § i lagen om fastighetsbildning i stad den 12 maj 1917, jämförd med 36 § i samma kapitel samt med 28 § 2 och 3 momenten i byggnadsstadgan för rikets städer den 8 maj 1874. I verkligheten skulle det sålunda återstå för staden att inlösa endast $\frac{3}{4}$ av gatumarken, utgörande 166.65 kvadratmeter. För fastställandet av priset härför hade telegrafverket icke kunnat finna någon annan utgångspunkt än det pris, som telegrafverket betalat för hela fastigheten, eller 55 kronor 55 öre per kvadratmeter. Enligt sådan beräkningsgrund skulle priset bliva 9,257 kronor 41 öre. Häremot hade i ett brev från stadsombudsmannen i Halmstad invänts, att staden givetvis icke komme att reflektera på att frivilligt erlägga en så stor löseskilling som den nämnda, enär den tomtareal, som upptoges av allmän gata, givetvis icke kunde värdesättas till samma pris som den del av tomten, vilken kunde utnyttjas för byggnadsändamål. Enligt stadsombudsmannens mening borde ock hänsyn tagas därtill, att köpeskillingen 100,000 kronor, utgjorde betalning icke blott för tomten utan ock för därå uppförda byggnader, vilka, även om de icke kunde användas för telegrafverkets räkning, likväl haft sitt värde i säljarens hand och följaktligen måste hava inverkat å köpeskillingens storlek. De av stadsombudsmannen åsyftade byggnaderna utgjordes av till garveri använda byggnader samt ett bostadshus. På denna punkt stode alltså förhandlingarna. Telegrafverket hade redan från början haft klart för sig, att jämkning måste företagas i det pris, varifrån telegrafverket ansett sig böra utgå. Även en eventuell expropriationsnämnd torde taga hänsyn till de omständigheter, som från stadens sida anförts. Det pris, som bestämdes, måste i varje fall vara så pass rimligt, att genom dess antagande stadens intresse kunde anses bevakat. Vad beträffade den del av områdena, som, efter vad ovan sagts, skulle utan

ersättning överlåtas till staden, borde gåvobrev därå av telegrafverket utfärdas. I övrigt hade styrelsen icke något att erinra mot förslaget om ifrågavarande gatumarks överlåtande till staden såsom kompensation för den minskning, Hallands regemente enligt den nya försvarsorganisationen komme att undergå.

Då det enligt kasernkommitténs mening kunde vara lämpligt att i förevarande sammanhang ordna frågan om överlåtelse till staden Halmstad av de delar av telegrafverkets fastighet, som borde tagas i anspråk för gatuutvidgningen, hade kommittén föreslagit stadens delegerade, att jämväl dessa områden skulle av kronan utan särskilt vederlag överlämnas till staden med äganderätt såsom gottgörelse för personalminskningen vid Hallands regemente. Enär värdet å den del av gatumarken, omfattande 166.65 kvadratmeter, som staden skulle lösa, måste sättas avsevärt lägre än det av telegrafverket erlagda priset, 9,257 kronor 41 öre, hade kommittén ansett sig kunna ifrågasätta, att dessa markområden åsattes ett värde av omkring 5,000 kronor.

Vidkommande slutligen det utom Halmstad belägna markområde, tillhörigt kronan, som staden förklarat sig vilja förvärva, utgjordes detta av en del av ett större flygsandsfält. Enligt av staden lämnade uppgifter hade vid ett år 1852 fastställt laga skifte på västra utmarken till Halmstads stad och stadslägenheten Knebildstorp samt byarna Söndrum, Eketånga och Trottaberg i Söndrums socken åt Halmstads stad utlagts tvenne utmarksskiften, det ena, utlagt under litt. A, för stadsjord $4\frac{3}{4}$ mantal och det andra, utlagt under litt. B, för den till $\frac{1}{2}$ mantal uppskattade stadslägenheten Knebildstorp. Dessa utskiften, vilka bildade ett sammanhängande helt, funnes närmare angivna å det av rikets allmänna kartverks ekonomiska avdelning upprättade kartblad över Tyludden och Tylens fyr. Förstnämnda utmarksskifte hade å kartbladet betecknats med nr 94 och det sistnämnda med nr 95.

Enligt överlåtelsehandling den 3 juli 1862 hade staden Halmstad utan vederlag till kronan överlåtit utmarksskiftet nr 95. Vid lagtima sommarting med Halmstads härad den 22 september 1863 hade kronan erhållit lagfart å denna fastighet. Orsaken till att staden på sin tid överlåtit markområdet till kronan utan att härför erhålla någon ersättning hade givetvis varit den, att området varit så gott som värdelöst. För att binda flygsanden hade kronan låtit vidtaga en del åtgärder, som medfört kostnader. Några egentliga inkomster hade kronan icke kunnat erhålla av området. Då staden numera önskade återbekomma detta markområde, torde detta hava sin grund däri, att detsamma väl lämpade sig för utvidgning av det närbelägna, staden tillhöriga Tylesands havsbad.

Som förvaltningen av ifrågavarande flygsandsfält omhänderhades av domänstyrelsen, hade kasernkommittén från denna myndighet anhållit om yttrande rörande lämpligheten av att framlägga förslag om fältets överlåtande till staden Halmstad.

I skrivelse den 7 juli 1927 till kasernkommittén hade domänstyrelsen meddelat, att med hänsyn till styrelsens ämbetsförvaltning inga särskilt vägande skäl funnes för bibehållande under domänverkets vård av ifrågavarande område, under förutsättning att domänfonden vid överlåtelsen bereddes ersättning med det värde, som området efter vederbörlig uppskattning för närvarande kunde anses äga.

Enär i detta utlåtande icke, på sätt kommittén begärt, lämnats några närmare upplysningar angående markområdet eller dess nuvarande värde, hade kommittén anhållit, att domänstyrelsen måtte efter vederbörande jägmästares hörande inkomma med förnyat yttrande i ärendet samt därvid angiva, vilket värde området efter uppskattning borde åsättas. Tillika hade kommittén ånyo anhållit, att de övriga upplysningar angående området, som kunde vara av betydelse och som kunde inhämtas av jägmästaren, måtte ställas till kommitténs förfogande.

Med skrivelse den 25 oktober 1927 hade domänstyrelsen till kommittén överlämnat ett protokoll, hållet den 15 oktober 1927 vid saluvärdering av det i kronoflygsandsfältet Fammarp ingående område, som utgjordes av ett stadslägenheten Knebildstorp tillskiftat flygsandsfält i Söndrums socken, Halmstads härad, Hallands län.

Vid förrättningen, som efter förordnande av länsstyrelsen i Hallands län företagits i närvaro av domänintendenten i Hallands län G. B. Hellman, de av landsting och hushållningssällskap utsedda uppskattningsmännen, lantbrukarna A. K. Stenström i Dala och E. A. Andersson i Lyssebäck samt jägmästaren i Halmstads revir E. von Sydow, hade det ifrågavarande området besiktigats, därvid följande beskrivning upprättats: Området hade fått sina nuvarande gränser bestämda genom laga skifte 1851, fastställt den 23 december 1852. I skifteslaget hade ingått Halmstads slottsjord, Halmstads stad för sin utmark, liksom ock för stadslägenheten Knebildstorp, samt byarna Söndrum och Eketånga i Söndrums socken. Vid denna utmarksdelning hade Halmstads stad enligt delningsgrund för $4\frac{3}{4}$ mantal fått ett utmarksskifte, som å det ekonomiska kartbladet vore markerat nr 94, samt för stadslägenheten Knebildstorp efter delningsgrunden $\frac{1}{2}$ mantal ett utmarksskifte, som å förutnämnda kartblad vore märkt nr 95 och enligt skifteshandlingarna angivet till en areal av 68 tunnland och 26 kappland. Då sistnämnda utmarksskifte till stor del utgjordes av flygsandsfält, varå krävdes energiska och målmedvetna åtgärder för flygsandens bindande, hade staden Halmstad sedermera utan vederlag å kronan överlåtit äganderätten till detsamma och kronan därå erhållit lagfart den 22 september 1863. Av protokollen vid laga skiftesförrättningen inhämtades, att »förening» träffats, varigenom för hela skifteslaget gemensamt stadgats vissa villkor och förbehåll, varav här torde böra antecknas följande bestämmelser: i 12:te punkten »fritt begagnande av i utmarken befintliga vägar till tånghämtningsställena», i punkt 13 »fri tillgång till stenhämtning å utmarken» och i punkt 14 »alla till tånghämtning vid saltsjön berättigade bibehållas vid denna förmån hädanefter som hittills, dock att därtill ej å något tånghämtningsställe får såsom upplagsplats begagnas mera än 100 alnars bredd från vattengränsen räknat». Som av kartan framginge, hade det område, varom fråga nu vore, Knebildstorps utmarksskift, vid lantmäteriet utlagts i en rektangulär figur, som i öster och söder begränsades av Halmstads stads övriga utmark, i väster begränsades av havet och i norr av Nyrebäcken (även kallad Möllebäcken), vilken bäck alltså utgjorde gräns mot övriga delen av Fammarps kronoflygsandsfält. Denna bäck framrunne uti en delvis rätt djupt nedskuren dalgång. Mot havet begränsades området av tvenne parallella flygsandsdrivor eller dyner av anseelig höjd. Mellan yttre sanddrivan och sjökanten vore en synnerligen fin sandstrand (plage) av omkring 60 meters bredd, vilken vid stormar och högvatten överspolades. Området i övrigt vore i stort sett plant med en tämligen jämn stigning mot öster. Innanför dynerna vore i sydvästra delen några berg-hällar i dagen synliga, samt jämväl en mindre käraktig sänka. I dalbotten utmed Nyrebäcken vore ett i medeltal cirka 40 meter brett område, som bestode av mylla på lerbotten, samt därefter en brant stigning upp till högplatån. I denna backslänta funnes bekväm tillgång på lera och mergel. Dalgången hade god gräsväxt för betesgång samt vore för övrigt i bäckkant och backslänta bevuxen med lövträd, huvudsakligen al, men även något björk. Dalgången vore särskilt inhägnad och användes av kronojägaren som betesmark, och lämnade han därför skälig ersättning. Den övriga delen av fältet bestode av sandjord, den östliga hälften av vida bättre art såsom skogsmark, varom ock det befintliga skogsbeståndet, tall och något björk, bure tydligt vittnesbörd, den västliga hälften ett typiskt flygsandsfält, som dock numera vore bundet och i sin helhet bevuxet med bergtall, somligstädes av sådan storlek och täthet.

att därå gallring och föryngring ägt rum. Läget vore dock exponerat och utsatt för västliga vindar. Beträffande belägenheten i övrigt vore att anteckna, att god vägförbindelse funnes, att avståndet till Halmstad vore 10 km., till Söndrums kyrka 5 km. och till lastspår vid Heagård 6 km., samt att plagen gränsade intill badstranden vid Tylesands havsbad, från vars närmaste villatomter avståndet till områdets södra gräns vore allenast cirka 100 meter. Beträffande utmarksskiftets areal skulle antecknas, att densamma i beskrivningen till rikets ekonomiska karta angåves uppgå till 40.9 hektar, under det att skifteshandlingar och lagfartsbevis upptog arealen till allenast 34 hektar. Olikheten torde i viss mån kunna förklaras, dels av en under årens lopp uppkommen förskjutning utåt av de yttre dynerna, dels därav att vid lantmäteriet icke medtagits den tidsalt översköljda sandstranden (plagen), vilken däremot ingått i ekonomiska kartverkets nya mätningar. Härmed vore nu huru som helst, kronan hade ej lagfart på mera än 34 hektar, och torde därför allenast denna areal böra läggas till grund för värderingen.

Sedan kronan 1863 blivit ägare av marken, hade därefter omedelbart vidtagits dess skogskultivering, vadan alltså den nu befintliga skogen till största delen vore i omkring 60-årsåldern. Å den västliga och mest exponerade flygsandsdelen vore skogen delvis yngre, när omplanteringar måst äga rum, samt bestående av bergtall med huvudsakligt värde som markskydd. Enligt jägmästarens uppgifter och nu utförda beräkningar kunde den med 60-årig tallskog bevuxna arealen skäligen uppskattas till 15 hektar med en virkesmassa av 60 till högst 70 kbm. per hektar. Av den övriga till 15 hektar uppskattade areal, som vore bevuxen med bergtall, kunde någon nämnvärd virkesavkastning icke beräknas, men skogen därå vore av stor betydelse som markskydd och i alla händelser av ett planteringskostnaden motsvarande värde, vilket skäligen kunde uppskattas till 60 kronor per hektar. Å denna ort vore virkespriset på rot för skog av ifrågavarande art 3 å 4 kronor per kbm. För den östliga, bättre skogsmarken borde ett markvärde av 40 kronor per hektar anses skäligt. Den västliga, mera exponerade och flygsandshaltiga arealen hade ju däremot ringa värde såsom skogsmark, även om densamma genom det fleråriga arbetet med plantering och markskyddande åtgärder nu förbättrats. Helt värdelös borde den dock ej vara, även om räntabel skogsväxt aldrig kunde förväntas. Belägenheten i närheten av den i utveckling stadda badorten Tylesand gjorde, att vissa områden kunde, om än först efter förloppet av flera år, framdeles få ett nu ej beräkneligt värde, vartill komme, att plagen och dynerna redan nu vore av intresse och anlätades av badortens besökare. Av dessa skäl borde den sämre skogsmarken skäligen åsättas ett markvärde av 15 kronor per hektar. Då området icke vore särskilt taxerat, kunde av tillgängliga taxeringsuppgifter ingen ledning för värdesättningen erhållas. Det ur förvaltnings synpunkt s. k. Fammarps kronoflygsandsfält, i vilket nu omhandlade område inginge, vore, jämte det å Fammarpsdelen belägna kronojägarebostället Kronolund, i sin helhet taxerat till 23.100 kronor. Då enligt jägmästarens uppgifter hela detta skogsförvaltningsfält i areal utgjorde 228.14 hektar och Knebildstorps utmarksskift däri inginge med 34.0 hektar, eller 15 %. skulle vid taxeringsvärdets fördelning efter denna grund å sistnämnda del komma ett taxeringsvärde av 3,465 kronor. Med hänsyn till kronojägareboställets högre mark- och husvärde hade jägmästaren gjort ett försök till uppdelning efter andra grunder och därvid kommit till en beräknad andel i taxeringsvärdet av 2,200 kronor. Visserligen hade kronan förvärvat området utan att erlagga någon köpeskilling för marken, som vid tiden för förvärvet varit kalmare och åtminstone delvis obunden flygsand. Då emellertid kronan för 60 år sedan verkställt skogsplantering å hela den kala ytan, eller omkring 30 hektar, och sedermera icke genom avverkningar eller annorledes haft inkomster därav, som ens tillnärmelsevis täckte kostnaderna

för bevakning och under årens lopp utförda hjälpkulturer, vore det tydligt, att området i sitt nuvarande skick stode kronan i en ganska betydande kostnads-summa. Även om den ursprungliga planteringskostnaden icke beräknades till mera än 40 kronor per hektar, eller för 30 hektar 1,200 kronor, komme denna summa att med ränta på ränta efter 4 % nu efter 60 år att uppgå till ett belopp, som överstege 12,000 kronor. Med anförandet av dessa beräkningar hade uppskattningsmännen ingalunda velat plädera för en sådan beräkningsgrund vid den nu förestående saluvärderingen. Av allmännyttiga skäl hade staten haft anledning att här, liksom å flera andra ställen å Hallandskusten, vidtaga åtgärder och göra uppoffringar för bindande av den på sin tid så besvärliga flygsanden å denna kust. Saken hade anförts för att ådagalägga, hurusom staten vid en försäljning av området efter nu gällande priser å mark och skog, likvisst måste vidkännas betydande uppoffringar för det ovan antydda allmännyttiga ändamålets vinnande. Samtliga i förrättningen deltagande vore ense därom att såsom grund för beräkningen av områdets nuvärde lägga de tidigare här ovan anförda och motiverade uppgifterna å nuvarande värden å mark och skog m. m. i sitt nuvarande skick.

I anslutning till vad sålunda anförts hade uppgjorts följande saluvärdering:

2.5 hektar	ängs- och betesmark i dalgången vid Nyrebäcken		
	å 350 kronor per hektar	kronor	875:—
	Lövsog av al och björk i denna dalgång	»	225:—
15.0 »	bättre skogsmark å 40 kronor per hektar	»	600:—
	Tallskog härå å 60 kbm. per hektar, lika med 900 kbm. å 3 kronor 50 öre per kbm.	»	3,150:—
16.5 »	övrig mark å 15 kronor per hektar	»	247: 50
	Bergtall å 15 hektar, planteringskostnad å 60 kronor per hektar	»	900:—
34.0 hektar		Summa kronor	5,997: 50

Uppskattningsmännen föresloge alltså, att saluvärdet i avrundat tal fastställdes till 6,000 kronor.

Domänstyrelsen hade i sin den 25 oktober 1927 dagtecknade skrivelse till kasernkommittén för egen del anført följande: Uppskattningsmännen hade uttalat sig för ett saluvärde å området av 6,000 kronor. De hade därvid uppskattat markens värde med ledning av dess beräknade värde vid produktion av bete och skog samt den växande skogens värde, vad tall och lövsog beträffade, efter dess värde vid realisation å rot och, vad bergtall anginge, efter beräknad kostnad för dess plantering. Styrelsen ansåge, att vid saluvärdets beräkning viss hänsyn borde tagas dels till områdets värde på grund av dess närbelägenhet till Tylesands havsbad, dels ock till de räntor, som upplupit å kostnaderna för plantering av å området befintlig växande skog. I anslutning härtill ansåge styrelsen, att såsom ersättning till statens domäners fond för området borde, vid dess överlåtelse till Halmstads stad, ingå ett ersättningsbelopp av 10,000 kronor.

Då på grund av vad domänstyrelsen anført värdet å ifrågavarande flygsandsfält torde böra sättas till cirka 10,000 kronor, hade kasernkommittén föreslagit staden Halmstad, att gottgörelse för den beslutade minskningen av Hallands regemente skulle utgå till staden på så sätt, att kronan till staden med äganderätt överläte:

- 1) den s. k. södra läroverkstomten, värderad till minst 20,000 kronor;
- 2) markområdena vid telegrafverkets fastighet i Halmstad eller 222.2 kvadratmeter, därav 55.55 kvadratmeter utan särskild lösen; värdet å resterande 166.65 kvadratmeter utgjorde cirka 5,000 kronor;
- 3) det med nr 95 betecknade utmarksskiftet av kronoflygsandsfältet Fammarp i Söndrums socken, värderat till 10,000 kronor.

Med hänsyn till att staden Halmstad verkställt jämförelsevis betydande direkta uppoffringar för Hallands regemente, hade kommittén ansett sig böra ifrågasätta, att kompensationen för personalminskningen vid truppförbandet skulle bestämmas till ett värde av omkring 35,000 kronor. Då staden, som emellertid redan finge anses äga en viss rätt att disponera över södra läroverkstomten, skulle vara skyldig avstå från sin nyttjanderätt till det förut omförmälda området av slottsträdgården om 336 kvadratmeter, samt då de markområden, som i övrigt skulle överlåtas till staden, torde för kronan vara av mindre betydelse, hade kommittén ansett en överenskommelse med staden på grundval av nyss angivna förutsättningar vara för kronan antagbar.

Sedan en skriftlig överenskommelse upprättats i ersättningsfrågan, hade stadens delegerade förklarat, att de för sin del vore villiga tillstyrka detta förslag. Rörande det närmare innehållet av den upprättade överenskommelsen finge kommittén hänvisa till densamma (Bil. A).

Vid sammanträde den 22 december 1927 hade stadsfullmäktige i Halmstad godkänt förslagsöverenskommelsen. Sedan stadsfullmäktiges beslut i ärendet vunnit laga kraft, hade densamma blivit å stadens vägnar undertecknad den 14 januari 1928.

Till närmare motivering av ett par utav bestämmelserna i överenskommelsen finge kommittén ytterligare anföra följande.

Enligt kommitténs mening borde staden icke åläggas att till kronan utgiva någon ersättning för det staden haft dispositionsrätt till södra läroverkstomten. Föreskrift härom hade intagits i § 2 av överenskommelsen. Någon särskild tidpunkt för stadens tillträde av tomtområdet hade icke ansetts vara erforderligt bestämma, eftersom staden redan finge anses hava tomten i sin besittning.

Övriga till överlåtelse ifrågasatta markområden skulle enligt stadgande i § 7 av staden tillträdas den 1 juli 1929. Samtliga kostnader för lagfart ävensom för avstyckning av markområdena hade staden åtagit sig bestrida.

Över kasernkommitténs förslag till överenskommelse mellan kronan och staden Halmstad hava yttranden infordrats från arméförvaltningens fortifikationsdepartement, kammarkollegium, telegrafstyrelsen och domänstyrelsen.

Myndigheternas yttranden över kasernkommitténs framställning.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har i utlåtande den 28 januari 1928 anfört, att departementet icke hade något att erinra mot den föreliggande överenskommelsens godkännande.

I utlåtande den 2 februari 1928 har *kammarkollegium* meddelat, att ämbetsverket i de delar av ärendet, varöver detsamma torde hava att yttra sig — nämligen såvitt anginge södra läroverkstomten och det i sydöstra delen av slottsträdgården belägna området om 336 kvadratmeter — ansåge förslaget vara av beskaffenhet att kunna för kronans del godkännas.

Telegrafstyrelsen har i yttrande den 6 februari 1928 anfört, att styrelsen icke hade något att erinra mot förslaget till uppgörelse med Halmstads stad i vad anginge § 4 i överenskommelsen. Härjämte har styrelsen, bland annat, framhållit, att i samband med förevarande ärendes avgörande beslut jämväl borde meddelas om gottgörelse åt telegrafverket med det belopp av 5,000 kronor, vartill enligt kasernkommitténs förslag värdet å tre fjärdedelar av de i nyssnämnda § angivna områdena upptagits.

Domänstyrelsen har i sitt likaledes den 6 februari 1928 dagtecknade yttrande förklarat sig icke hava något att erinra mot den upprättade förslagsöverenskommelsen, under förutsättning att i § 5 intoges förbehåll för kronan om rätt att såsom utfartsväg använda en genom det i paragrafen omförmälda området från bron över Nyrebäcken i riktning mot Tylesandsvägen ledande väg, med skyldighet för staden att deltaga i underhållet av nämnda bro.

Departements-
chefen.

Såsom av kasernkommitténs utredning framgår, har staden Halmstad fullgjort betydande prestationer för ordnandet av Hallands regementes förläggning till staden. I betraktande härav anser jag, i likhet med kasernkommittén, fog föreligga för stadens anspråk att erhålla gottgörelse i anledning av att regementet jämlikt 1925 års härordningsbeslut undergått reducering till s. k. begränsad organisation.

Det av kasernkommittén framlagda förslaget till överenskommelse i ämnet mellan kronan och staden Halmstad är av i huvudsak följande innebörd. Kronan skall utan vederlag med äganderätt till staden överlåta den i staden belägna så kallade södra läroverkstomten, i areal innehållande 2,452.7 kvadratmeter och utgörande del av den så kallade slottsträdgården, därvid staden skall befrias från skyldighet att till kronan erlægga ersättning för den nyttjanderätt till tomten, som av staden innehafts. Staden å sin sida förklarar sig avstå från den nyttjanderätt, som jämlikt bestämmelser i en den 24 maj 1870 upprättad förening angående ägoutbyte mellan kronan och staden tillerkänts staden i avseende å ett område av 336 kvadratmeter i sydöstra delen av slottsträdgården. De å området uppförda byggnader, vilka tillhöra staden, skola före den 1 januari 1930 hava på stadens bekostnad bortförts från platsen, vid äventyr att desamma eljest utan lösen tillfalla kronan. Vidare skall kronan utan vederlag med äganderätt till staden överlåta dels vissa för gatuutvidgning erforderliga områden av en till telegrafverket hörande fastighet i kvarteret Gråmunken i Halmstad, dels ock det i kronoflygsandsfältet Fammarp i Söndrums socken ingående område, som utgöres av ett stadslägenheten Knebildstorp tilldelat utmarksskifte och å det av rikets allmänna kartverks ekonomiska avdelning upprättade kartblad över Tyludden och Tylens fyr betecknats med nr 95. Enligt skifteshandlingarna innehåller sistnämnda område en areal av 68 tunnland 26 kappland.

De olika fastigheter, vilka beröras av omförmälda bestämmelser i förslagsöverenskommelsen, stå under vård och förvaltning av kammarkollegium, respektive telegrafstyrelsen och domänstyrelsen. Efter samråd i ärendet med cheferna för finans-, kommunikations- och jordbruksdepartementen har jag funnit de nu angivna huvudpunkterna i förslagsöverenskommelsen kunna av kronan godtagas.

I sitt den 6 februari 1928 dagtecknade yttrande över förslagsöverenskommelsen har domänstyrelsen hemställt, att kronan måtte förbehållas rätt att såsom utfartsväg använda en från bron över Nyrebäcken i riktning mot Tylesandsvägen ledande väg genom det till överlåtelse å staden avsedda området av kronoflygsandsfältet Fammarp, med skyldighet för staden att deltaga i underhållet av nyssnämnda bro. I anledning av förfrågan hos staden rörande dess ställning till

vad domänstyrelsen sålunda ifrågasatt har stadens drätselkammare i skrivelse den 1 februari 1929 förklarat sig icke hava något att invända mot att dylikt förbehåll gjordes från kronans sida.

Domänstyrelsen har i ett tidigare till kasernkommittén avgivet yttrande i ärendet anført, att, i samband med en överlåtelse till staden av nyssnämnda område utav kronoflygsandsfältet Fammarp, statens domäners fond borde tillgodoföras ersättning med 10,000 kronor. Någon kontant gottgörelse till domänfonden för fastigheten i fråga torde emellertid icke behöva ifrågakomma, utan synes fonden i stället, i likhet med vad förut i dylika fall skett, böra i samband med fastighetens överlåtelse å staden nedskrivas med det belopp, vartill fastigheten av såväl domänstyrelsen som kasernkommittén värderats, eller 10,000 kronor.

Vidkommande härefter de under telegrafverkets förvaltning stående markområden, som enligt överenskommelsen skulle avhändas kronan, torde, såsom av telegrafstyrelsen föreslagits, ersättning härför böra beredas telegrafverket med ett belopp av 5,000 kronor. För gäldande av nämnda belopp hava medel inräknats i den summa av 245,750 kronor, som under fjärde huvudtiteln, punkten 73, i årets statsverksproposition beräknats för bestridande av kostnader i samband med uppgörelser med vissa städer. För här ifrågavarande ändamål torde nu ett särskilt extra anslag å 5,000 kronor böra äskas av riksdagen och upptagas å riksstaten för budgetåret 1929/1930. Enär inköpet av telegrafverkets tomt på sin tid gäldats med kapitalökningsanslag av lånemedel, torde, då ifrågavarande tomt del nu avhändes verket, summan av de i verket investerade lånemedlen böra minskas med tomt delens värde, 5,000 kronor. Detta läser lämpligen böra ske genom att den telegrafverket genom anslaget beredda ersättningen inlevereras till riksgäldskontoret och såsom återbetalning av lånemedel redovisas i riksstaten för budgetåret 1929/1930. I anslutning härtill bör erforderlig jämkning vidtagas beträffande de i statsverkspropositionen upptagna inkomsttitlarna »Återbetalningar» av lånemedel och »Övriga lånemedel».

På grund av det anförda och då de detaljbestämmelser i överenskommelsen, som av mig ej särskilt berörts, icke givit mig anledning till någon erinran, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna förenämnda, den 14 och den 16 januari 1928 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt staden Halmstad, å andra sidan, ingångna preliminära överenskommelse (Bil. A), dock med det förbehåll, som innefattas i domänstyrelsens förenämnda yttrande av den 6 februari 1928,

dels medgiva, att statens domäners fond må, i samband med överlåtelse å staden av den i § 5 av överenskommelsen avsedda fastigheten, nedskrivas med 10,000 kronor,

dels för bestridande av förut omförmälda gottgörelse till telegrafverket för budgetåret 1929/1930 under riksstatens fjärde huvudtitel anvisa ett extra anslag av 5,000 kronor, att disponeras på sätt i statsrådsprotokollet angivits,

dels ock vid bifall till sistnämnda förslag ändra de i statsverkspropositionen upptagna inkomsttitlarna »Återbetalningar» av lånemedel och »Övriga låne-

medel» sålunda, att den förra ökas med 5,000 kronor och den senare minskas med samma belopp.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. Broberg.

Bil. A.

Med anledning av att Hallands regemente jämlikt 1925 års försvarsorganisation från den 1 januari 1928 skall erhålla begränsad organisation träffas härmed mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt Halmstads stad, å andra sidan, följande överenskommelse:

§ 1.

Kronan skall utan vederlag med äganderätt till staden överlåta den i Halmstad belägna så kallade södra läroverkstomten, i areal innehållande 2,452.7 kvadratmeter och utgörande del av den så kallade slottsträdgården.

Särskild avhandling skall upprättas mellan kronan och staden angående fastighetens överlåtande till staden. Staden skall ensam bestrida alla lagfarts-kostnader.

§ 2.

Staden, som — alltsedan Kungl. Maj:t genom dom den 18 november 1920 undanröjt för staden tidigare meddelad lagfart å den i § 1 omnämnda tomt samt förklarat kronan vara framför staden ägare till tomten — haft dispositionsrätt till tomten utan att härför till kronan erlægga någon som helst gottgörelse, befrias från skyldighet att erlægga ersättning till kronan för den tid staden sålunda haft nyttjanderätt till tomten.

§ 3.

Staden förklarar sig avstå från den nyttjanderätt, som jämlikt bestämmelser i en den 24 maj 1870 upprättad förening angående ägoutbyte mellan kronan och staden tillerkänts staden att begagna ett område med en areal av 336 kvadratmeter i sydöstra delen av den så kallade slottsträdgården till plats för avträden m. m. för elementarläroverkets behov.

De å området uppförda byggnader, vilka tillhöra staden, skola före den 1 januari 1930 hava på stadens bekostnad bortförts från platsen, vid äventyr att desamma eljest utan lösen tillfalla kronan.

§ 4.

Kronan skall utan vederlag med äganderätt till staden överlåta de områden av den kronan tillhöriga fastigheten i kvarteret Gråmunken i Halmstad, som erfordras för utvidgning av Källegatan. Dessa områden, vilka i areal innehålla tillhoppa 222.2 kvadratmeter, finnas närmare utmärkta å en av stadsingenjören Ragnar Lyttkens den 22 november 1926 upprättad och vid denna överenskommelse fogad karta.

Som en fjärdedel av den sålunda för gatans vidgning avsedda marken skall anses hava blivit överlåten till staden utan lösen, skall kronan, därest främdeles vid gatan kommer att uppföras högre byggnad än förut tillåtit, vara befriad från skyldighet att utgiva ersättning till staden jämlikt bestämmelserna i 1 kapitlet 39 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad, jämförd med 36 § i samma kapitel samt 28 § 2 och 3 momenten i byggnadsstadgan för rikets städer den 8 maj 1874.

Särskild avhandling skall upprättas mellan kronan och staden angående överlåtande till staden av den i denna paragraf omnämnda gatumark.

§ 5.

Kronan skall vidare utan vederlag med äganderätt till staden överlåta det i kronoflygsandsfältet Fammarp i Söndrums socken ingående område, som utgöres av ett stadslägenheten Knebildstorp tilldelat utmarksskifte och å det av rikets allmänna kartverks ekonomiska avdelning upprättade kartblad över Tyludden och Tylens fyr betecknats med nr 95. Berörda markområde, vilket staden enligt överlåtelsehandling den 3 juli 1862 utan vederlag överlätit till kronan, innehåller enligt skifteshandlingarna en areal av 68 tunnland och 26 kappland.

Särskild avhandling skall upprättas mellan kronan och staden angående överlåtande till staden av det i denna paragraf angivna markområde.

§ 6.

Samtliga kostnader, som kunna uppkomma för avstyckning och lagfarande av de i §§ 4 och 5 upptagna markområden, skola bestridas av staden.

§ 7.

Staden skall äga tillträda de i §§ 4 och 5 angivna markområden den 1 juli 1929.

Av denna överenskommelse äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. Maj:t och kronan erhållit det ena samt Halmstads stad det andra exemplaret. Stockholm den 16 januari 1928.

För kasernkommittén:

JOHAN JÖNSSON.

[Nils Berlin.]

Halmstad den 14 januari 1928.

Halmstads stad

dess drätselkammare:

OTTO BRODIN.

[Berthold Rydell.]

(Jämlikt stadsfullmäktiges bemyndigande den 22 december 1927.)

Bil. B.

AVTAL

mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Halmstads stad angående upplåtelse av mark för Kungl. Hallands regementes kasern-etablissemang m. m.

Sedan Kungl. Maj:t genom härvid i avskrift fogade nådiga brev den 24 juli 1903 i nåder förordnat, att Hallands regemente skall förläggas till Halmstad, så snart kasernetablissemang där blivit uppfört, ävensom — med antagande av ett utav stadsfullmäktige i Halmstad lämnat anbud om upplåtelse av mark

för nämnda etablissemang samt skjutbana och övningsfält för regementet — bemyndigat Kungl. arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att i enlighet med samma anbud sluta avtal med staden, har mellan Kungl. arméförvaltningen, å ena sidan, samt Halmstads stad genom dess stadsfullmäktige, å andra sidan, träffats följande överenskommelse:

1:o.

Till plats för regementets kasernetablissemang och övningsfält upplåter staden till Kungl. Maj:t och kronan med full äganderätt och utan ersättning samt fritt från in-teckningar det å härvid fogade karta (Bil. I) med röda linjer omslutna område, med undantag dock av de vägar över området i fråga, vilka blivit vid 1806 års skifte å norra utmarken uttagna. Staden förklarar sig emellertid icke hava något att erinra mot att kronan igenlägger eller förändrar dessa vägar på sätt i vederbörlig ordning kan varda medgivet.

Den till tomtplats för kasernetablissemang avsedda, å kartan med gröna linjer betecknade marken får av kronan tillträdas genast, efter det detta avtal blivit avslutat, samt övriga delen av området den 14 mars 1905.

2:o.

Till skjutbana för regementet upplåter staden till Kungl. Maj:t och kronan likaledes med full äganderätt och utan ersättning samt gravationsfritt det å bifogade karta (Bil. II) med fulldragna röda linjer omslutna område sydost om den s. k. Nyårsåsen, att tillträdas den 14 mars 1905.

3:o.

Staden förbinder sig att utan kostnad för kronan ombesörja dels att alla å nu nämnda område uppförda åbyggnader äro bortförda samt tomtplatserna avröjda och jämnade senast tre månader efter tillträdesdagen, dels ock att all odlad mark därstädes varder senast å hösten 1904 igenlagd och besädd till gräsvall.

4:o.

Därest de områden, vilka sålunda skola till Kungl. Maj:t och kronan upplåtas, icke kunna av staden för nämnda ändamål förvärfvas, utan desamma i sin helhet eller delvis måste av kronan exproprieras, skall staden ersätta kronan kostnaderna *dels* för inlösen av marken, med den begränsning likväl i fråga om det till skjutbana avsedda, Vapnö fideikommiss tillhöriga området, att lösen härför icke skall av staden gäldas till högre belopp än tjugufyratusenåttahundraåttio kronor, *dels ock* för expropriationsmålets utförande.

5:o.

Staden förbinder sig slutligen att sex månader efter skedd tillsägelse hava kostnadsfritt för kronan till kasernetablissemangets gräns framdragit ledningar för vatten, belysning och avlopp ävensom att tillhandahålla regementet vatten samt gas eller elektrisk belysning till samma pris, som större avnämare därav inom staden erlägga.

6:o.

Alla erforderliga handlingar för vinnande av lagfart å ifrågavarande jordområden, i den mån desamma icke måste genom expropriation förvärfvas, skola av staden kronan tillhandahållas. Kostnaderna för lagfarten bestridas av kronan ensam.

Av denna upplåtelsehandling äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. arméförvaltningen erhållit ett samt Halmstads stad det andra.

Stockholm den 23 september 1903.

G. C:SON BERGMAN.

LUDV. W:SON MUNTHE.

/Axel Göransson.

Halmstad den 17 september 1903.

Å stadsfullmäktiges i Halmstad vägnar:

J. NORDSTRÖM,

stadsfullmäktiges ordförande.
